

ТИПОВІ ПОМИЛКИ В РОЗДІЛАХ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ПРАЦЬ

Рябцев Геннадій Леонідович

*доктор наук з державного управління, професор,
професор Києво-Могиллянської школи врядування
імені Андрія Мелешевича, Національний університет
«Києво-Могиллянська академія»,*

м. Київ, Україна;

*професор Академічного департаменту соціальних наук,
Європейський гуманітарний університет,
м. Вільнюс, Литва*

Відповідно до п. 9 вимог [1], «у розділах дисертації має бути вичерпно і повно викладено зміст власних досліджень здобувача наукового ступеня». Проте наявний в автора досвід рецензування дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук і доктора філософії (кандидата наук) засвідчує присутність в їхніх текстах низки помилок, що повторюються.

Тому метою цієї праці є формулювання наявних у дисертаційних працях типових помилок для їхнього недопущення здобувачами в майбутньому.

У першому розділі дисертації, зазвичай, описують джерельну базу, етапи розвитку наукової думки (подають історіографію об'єкта дослідження), наводять критичний аналіз праць попередників із виокремленням невирішених питань, виявленням суперечностей і формулюванням ставлення здобувача до них. Розділ, як правило, завершують вибором напрямку дослідження.

Типовими помилками першого розділу є:

- відірваність від виконання поставлених у вступі завдань і відсутність зв'язку з іншими розділами праці;
- завеликий обсяг (понад 20 % основної частини);
- застарілість джерел (більшості – понад 5 років);
- вибір для аналізування тільки україномовних джерел;
- базування дослідження на працях, опублікованих російською мовою, а також видавництвами держави-окупанта (винятком є джерела, використання яких обумовлене спеціальною тематикою дисертації);
- недостатній аналіз статей у наукових фахових виданнях [2];
- реферативний характер без виокремлення власної точки зору автора (підміна власної думки науковою неупередженістю);
- відсутність чітко сформульованих невирішених питань дослідження;

– завеликий обсяг висновків (понад 3 с.), їхня невідповідність змісту розділу й порушення порядку викладу (невідповідність переліку завдань);

– відсутність вибору та обґрунтування напрямку дослідження.

У другому розділі дисертаційної праці, як правило, описують методiku дослідження та факти (первинні результати), одержані з їхнім використанням, порівнюють одержані факти з отриманими іншими дослідниками, оцінюють достовірність і достатність первинних результатів для подальшого аналізу. Важливим у другому розділі є чітке формулювання новизни використаних підходів та їхньої відмінності від застосовуваних іншими науковцями.

Типовими помилками другого розділу є:

– відсутність спрямування на виконання поставлених завдань і зв'язку з іншими елементами дисертації;

– продовження в ньому огляду джерельної бази;

– відсутність методології дослідження або одержання фактів із використанням методики, викладення якої (чи посилання на яку) не наведено;

– описовий характер (факти не аналізують, не доводять їхню достовірність і не порівнюють з одержаними іншими дослідниками);

– надмірна кількість первинних результатів, яка не дозволяє їх якісно проаналізувати;

– вирішення лише практичних завдань;

– завеликий обсяг висновків (понад 3 с.), їхня невідповідність змісту й порушення порядку викладу (невідповідність переліку завдань).

У третьому (і, за потреби, четвертому) розділі праці, зазвичай, аналізують факти з формулюванням наукових результатів; установлюють зв'язки між одержаними й відомими раніше результатами; доводять наукову новизну, зіставляючи отримані результати з описаними іншими дослідниками; доводять можливість практичного використання результатів та окреслюють напрями подальших досліджень. Особливо важливим у третьому розділі є чітке формулювання одержаних результатів та їхньої відмінності від відомих раніше (відрізняються тим, що...).

Типовими помилками третього розділу є відсутність:

– спрямування на виконання поставлених завдань і зв'язку з іншими елементами дисертації;

– формулювання нових наукових результатів;

– зіставлення результатів з одержаними тими дослідниками, праці яких проаналізовані в першому розділі;

– обґрунтування практичної цінності результатів;

– визначення напрямів подальших досліджень;

– завеликий обсяг висновків (понад 3 с.), їхня невідповідність умісту розділу й порушення порядку викладу (невідповідність переліку завдань).

Чи не найважчими до написання здобувачами є висновки до розділів, сутність яких «полягає у згортанні інформації, наведеної в дисертації, без істотної втрати її цінності» [2, с. 122].

З урахуванням цього, висновки до розділів дисертаційної праці повинні відображати одержані наукові результати і не мають бути лише анотаціями до них. За можливості, необхідно уникати викладення в цьому елементі структури цифрового матеріалу, наводячи лише виявлені закономірності. Із висновків варто вилучити всі елементи невизначеності (може, ймовірно, певно, на нашу думку, ...). Усі однорідні члени речень мають бути узгоджені. Висновки до розділів бажано завершувати так: «Основні наукові результати розділу опубліковані в працях...».

Типовими помилками у висновках до розділів є відсутність:

- формулювання наукових завдань, вирішених у розділі;
- доказів виконання завдань (підтверджені гіпотези дослідження);
- розкриття наукових результатів (лише констатування їхньої наявності або, навпаки, намагання їх обґрунтувати безпосередньо у висновках);
- практичних рекомендацій з використання одержаних результатів.

Наведені вище переліки помилок не є вичерпними. Тому авторам освітньо-наукових програм підготовки здобувачів вищої освіти третього рівня, а також навчальних дисциплін «Розроблення дисертаційного проекту», варто під час їхнього напрацювання звернути особливу увагу на методичні рекомендації, викладені, зокрема, в дослідженнях [3–6]. Це дозволить підвищити якість підготовки здобувачів і дозволить їхнім науковими керівникам (консультантам), рецензентам та опонентам приділяти більше уваги змістовій складовій дисертації.

Література

1. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ МОН від 12 січ. 2017 р. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17#n88>
2. Наукові фахові видання / МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/nauka/nauka/atestaciya-kadriv-vishoyi-kvalifikaciyi/naukovi-fahovi-vidannya>
3. Зосимов А. М., Голік В. П. Дисертаційні помилки : монографія. Харків : Інжек, 2009. 264 с.
4. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Алерта, 2019. 492 с.

5. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня : методичні поради / авт.-упор. Л. А. Пономаренко. Київ : Толока, 2011. 79 с.

6. Майборода В. К. Типові помилки в підготовці й оформленні дисертації та авторефератів дисертацій / Інститут вищої освіти НАПН України. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/27_04_2015_mayboroda.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-411-8-39>

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРСЬКИХ ДИСЕРТАЦІЙ В НУВГП В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Савіна Наталія Борисівна

*доктор економічних наук, професор,
проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Національний університет водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна*

Михайлова Єлизавета Вікторівна

*докторант
Національний університет водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна*

Підготовка докторських дисертацій у Національному університеті водного господарства та природокористування (НУВГП) на сучасному етапі розвитку науки здійснюється в умовах інтенсивних інформаційних трансформацій, що вимагає нового підходу до організації науково-дослідницької діяльності. Глобальна інформаційна революція зумовлює як нові можливості для дослідників, так і низку викликів, пов'язаних із зростанням обсягу інформації, цифровізацією суспільних процесів та підвищеними вимогами до міждисциплінарності досліджень. У зв'язку з цим наукові здобувачі мають адаптуватися до цих змін, формуючи нові підходи до проведення досліджень і створення наукових продуктів, що відповідають сучасним глобальним тенденціям.